

Lunds Universitet
Sociologiska Institutionen

Kameraövervakning i skolan

– En kvalitativ studie om upplevelsen av övervakning

Författare: Gylfi Trastarson, Emilie Undall-Behrend

Kandidatuppsats SOCK01

Vårterminen 2012

Handledare: Malin Åkerström

ABSTRAKT

Författare: Gylfi Trastarson, Emilie Undall-Behrend

Titel: Kameraövervakning i skolan – En kvalitativ studie om upplevelsen av övervakning

Handledare: Malin Åkerström

Kandidatuppsats SOCK01

Sociologiska Institutionen, Vårterminen 2012

Kameraövervakning tar allt större plats i offentliga och privata rum. De senaste åren rapporteras det om kameror inomhus på skolor där Datainspektionen ifrågasätter om övervakningen bryter mot Personuppgiftslagen (1998:204). Kameraövervakning fortsätter att vara ett populärt brottsförebyggande alternativ när det gäller situationell brottsprevention. Ursprung till dagens övervakning kan återfinnas i stora delar i den panoptiska övervakningsmodell som enligt Michael Foucault (2009) har som primär uppgift att göra den övervakade ytterst medveten om att denne är övervakad. Genom att inte veta om man är övervakad eller inte skapas en situation där de övervakade blir övervakare själva. Övervakningskameran i sig fungerar som ett hjälpmedel till den formella övervakningen och som en kapabel väktare när mänskliga ögon inte räcker till.

Vår studie syftar till att förklara hur kameraövervakning ser ut på en grundskola i Skåne där övervakning sker inomhus. Vi utförde kvalitativa intervjuer med elever, lärare och rektorn för att utröna deras upplevelser och tankar kring kameraövervakningen. Resultatet visar på att skolans brottslighet minskat efter att kameraövervakningen startade, då skolan ofta hade inbrott och skadegörelse tidigare. Elever och lärare verkade generellt nöjda alternativt likgiltiga till kamerorna och ansåg att dessa var ett led till att upprätthålla säkerheten på skolan.

Nyckelord: Övervakning, Kamera, Skola, Brott, Trygghet, Relation, Panoptikon, Kontroll

Innehållsförteckning:

1.	Inledning	s.3
1.1	Syfte och frågeställning.....	s.4
1.2	Avgränsningar.....	s.4
1.3	Disposition.....	s.4
2.	Bakgrund	s.5
2.1	Tidigare forskning.....	s.6
3.	Teoretiska utgångspunkter	s.7
3.1	Panoptikon.....	s.8
3.2	Situationell brottsprevention.....	s.9
3.3	Rutinaktivitetsteorin.....	s.9
3.4	Ungdomsbrottslighet och brott på skolor.....	s.10
4.	Metod och utförande	s.10
4.1	Metodval.....	s.11
4.2	Den kvalitativa intervjun.....	s.11
4.3	Deltagande observation.....	s.13
4.4	Genomförandet.....	s.13
4.5	Urval.....	s.15
4.6	Etik.....	s.15
4.7	Validitet och reliabilitet.....	s.16
4.8	Analys av insamlat material.....	s.17
5.	Analys	s.17
5.1	Skolan.....	s.17
5.2	Kamerorna.....	s.18
5.3	Trygghet.....	s.22
5.4	Vandalism.....	s.24
5.5	Stöld.....	s.25
5.6	Relationer.....	s.27
6.	Konklusion	s.30
6.1	Självkritik, framsteg, framtida forskning.....	s.32
7.	Referenslista	s.34
8.	Bilagor	s.36

1. Inledning

Efter många ifrågasatta fall ifrån Datainspektionen (2012) om att gymnasieskolor övervakar sina elever inomhus under skoltid föddes funderingar på hur det kommer sig att denna övervakning sker inomhus. Det här arbetet behandlar hur kameraövervakning genomförs på en skola i Skåne och hur den påverkar skolan samt människorna som utsätts för den dagligen. I en rapport av Det Brottsförebyggande Rådet delas de brottsförebyggande åtgärderna in i skolan i tre grova kategorier:

1. *Åtgärder som försvårar möjligheterna och begränsar tillfällena att begå brott på särskilda platser i skolan.*
2. *Åtgärder som riktas mot elevers normer för att få dem att avhålla sig från att begå brott.*
3. *Åtgärder som riktas mot elever eller objekt som är utsatta eller riskerar att utsättas för brott, med syfte att förhindra upprepade utsatthet. BRÅ (2012)*

Paragraf ett syftar till situationell prevention såsom kameraövervakning eller utökad väktarnärvaro. De senaste årtionden har det blivit allt populärare med den här formen av brottsförebyggande, allt från alarmsystem i hus, kameraövervakning på utsatta gator och torg samt patrullerande väktare i köpcentrum, bara för att nämna några exempel. Den andra kategorin syftar till att skapa relationer till elever och kommunicera förväntningar, regler och annat för att de sedan själva ska upprätthålla korrekt normförhållning. I takt med att den situationella brottspreventionen blivit allt populärare har den här sortens preventiva ansträngningar genom relationers sociala kontroll minskat, sådana relationer skapas i skolans vardag på rasterna, på lektionerna, hur elever och lärare talar till varandra samt hur de lyssnar. Kategori tre, den sista, går hand i hand med den andra men får ändå en egen kategori. Den syftar till att stärka dem som utsätts för brott, mobbning eller annat så att de vill vittna om sitt offerskap och berätta om den.

I vår kvalitativa studie av en enskild skola i Skåne försöker vi se hur det brottsförebyggande arbetet på skolan ser ut. Vi vill även undersöka om det finns något som den här skolan gör särskilt bra. Eftersom vi får tillfälle att intervjua både elever och lärare får vi ett perspektiv som inkluderar de flesta på skolan. Intervjuerna fångar in aspekter som har att göra med den rent praktiska formen av det brottsförebyggande arbetet från kameraövervakningen och hur de fysiska rummen är uppbyggda, till det mer interpersonella arbetet som sker mellan eleverna och

personalen. Med hjälp av intervjumaterialet och våra observationer ska vi försöka återge vårt material och analysera detsamma i den här uppsatsen.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med studien är att få en djupare förståelse om hur det är att ständigt vara övervakad i en skolmiljö och upplevelserna hos de övervakade. Frågeställningarna som vi arbetat med är som följer:

- Hur sker kameraövervakningen på skolan och motiven bakom uppmonteringen?
- Hur påverkar kameraövervakningen skolan och den enskilde?
 - Hur upplever eleverna/personalen kameraövervakningen?
- Hur upplever de som vistas på skolan kamerornas effektivitet?

1.2 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa vår forskning till en enda högstadieskola i Skåne för att få en djupare insikt hur det är för den enskilde. De som vi valt att intervjua bland eleverna gick i årskurs nio då de har mest erfarenhet av att gå på skolan och har både fått uppleva skolan med kameror som utan.

1.3 Disposition

Kapitlet som följer behandlar bakgrunden till vårt arbete och hur vi inspirerades att studera just det här ämnet. På punkt tre berättar vi om teorierna som vi valt att använda som ansats samt om brottslighet i skolan. Metoddelen omfattar hur vi gått till väga med studien och vilka metoder vi använt oss utav samt diverse etiska överväganden och annat som tillhör det praktiska arbetet med uppsatsen. Till slut har vi en analysdel som innehåller både våra egna och de intervjuades intryck, samt slutsatser och en diskussion. Avrundningen innehåller en del självkritik, om det förekommit några framsteg utifrån vår studie och till slut exempel på framtida forskning. En referenslista med tillhörande bilagor finns som appendix efter diskussionsdelen

2. Bakgrund

Den engelska dokumentärserien “Educating Essex” eller “The School” (2011) som visades på SVT under namnet “Den övervakade skolan” i vintras inspirerade oss att forska om övervakning i skolan. Skolan som medverkade i programmet är Passmores Academy som ligger i Harlow och presenteras som en ganska vanlig skola i England. Det som fångade oss sett ur ett forskarperspektiv var det enorma antal kameror som skolan uppenbarligen hade placerat i både korridorer, kontor, klassrum och skolgård. Bilden som kamerorna producerade var av gedigen kvalitet och nu visades det dagliga arbetet i en skola för alla att bevittna på TV. Redan i det första avsnittet demonstrerades kamerornas användbarhet, då en elev hade anklagat studierektorn för våld. För att se om detta var sant konsulterade rektorn det inspelade materialet från kamerorna. Det visade sig att anklagelserna var falska, och att eleven hade ljugit för att hon ej ville lämna ifrån sig en munkjacka, som enligt skolans uniformkod är förbjudet. Hade det inte funnits kameror skulle läraren riskerat att bli av med sitt jobb eller värre. Det är inte ett allt för avlägset antagande att liknande situationer skulle kunna uppstå i en svensk skola.

När kameraövervakning sakta tar en allt större plats i människors vardagliga liv träder den också in i våra skolor. Det angivna motivet bakom kameraövervakning har en fokus på brottspreventiva åtgärder och har en profil om att skydda egendom och hålla invånare säkrare. Detta motiv kan i många fall ifrågasättas men det största problemet med övervakning har fokus på den kränkning som sker av personers integritet. Övervakning får endast ske på allmän plats och på egen mark, Lag (1998:150) om allmän kameraövervakning. Den övervakning som sker på skolorna blir därför ett mellanland mellan offentligt och privat. Datainspektionen (2012) anser i många fall att övervakning på skolor inte kan räknas som allmän plats och får därför inte användas inomhus under skoltid. Om en plats inte ses som allmän så krävs inga tillstånd för övervakning vilket har gjort att skolor sällan kontaktat myndigheter för att få godkännande. Vad som gäller i sådana fall är Personuppgiftslagen (1998:204). Det har förekommit fall i genom hela Sverige där kameraövervakning har förekommit inomhus under skoltid, och där de fått beslut från Datainspektionen (2011) om att de skall upphöra med sin kameraövervakning. I dessa beslut menar Datainspektionen att övervakningskameror kränker elevernas personliga integritet och bryter mot personuppgiftslagen. Samtidigt finns även rapporter om att brottsligheten ökar på skolor och rektorerna står handfallna. Steget de tar mot övervakningstrenden är inte helt oväntad.

Enligt Stephen Graham (1998) uppkom kameraövervakning som en respons från den moralpanik som media målade upp över samhällets förfall. Det har funnits lite motstånd för kameraövervakning och dess framfart på grund av människors rädsla av att utsättas för brott. Kameraövervakning har setts som en snabb lösning på brottsrelaterade problem och har gått i hand med den snabba tekniska utvecklingen. Kameraövervakning kanske gör att invånarna i ett samhälle känner sig tryggare mer än att kameran faktiskt förhindrar brott. Kameran har en tendens att ge människor en falsk känsla av trygghet och som resultat agerar man onödigt oaktsamt med det som behöver skyddas (Welsh & Farrington, 2009, s. 717). Vidare har media en tendens att uppmärksamma områdena utan kameraövervakning, det vill säga de fattiga områdena. Detta leder till att media förstärker bilden av bristande säkerhetsutrustning som anledning till brott. Konsumenterna börjar i allt större utsträckning se kameran som den ultimata lösningen på de brottsliga problemen. Allmänhetens krav på säkerhet leder till att kameror normaliseras och till slut ses som en självklar del av brottspreventionen (Graham, 1998).

2.1 Tidigare Forskning

Det har forskats en hel del om övervakning och i synnerhet kameraövervakning. David Wästerfors (2006) har studerat kameraövervakningens effektivitet på en viss ökad parkeringsplats i Landskrona. Där visade det sig att kameraövervakningen blev effektiv när den kombinerades tillsammans med andra brottspreventiva metoder, som bättre belysning, fler patrullerande väktare och bättre sikt med hjälp av till exempel kortare klippta buskar. Resultatet av den forskningen visade en sänkning av brottsligheten.

Brandon C. Welsh och David P. Farrington (2009) genomförde en meta-analys över kameraövervakningens effektivitet på olika platser. Deras resultat visade på en klar sänkning av kriminalitet på parkeringsplatser, men sämre resultat på allmänna platser och i den allmänna transporten såsom bussar och liknande. Skolor var dessvärre inte inkluderade i den här meta-analysen. Precis som Wästerfors forskning, visade sig kameraövervakningen fungera på just parkeringsplatser.

I en enkätundersökning från USA utförd av Ben Brown (2006) fanns det inte konsensus bland eleverna om kameraövervakningen på den skolan verkligen var brottsförebyggande. Här var

eleverna splittrade, ungefär hälften påstod att den minskade brottsligheten medan den andra hälften hade motsatt uppfattning. Det som framkom ur den studien var att eleverna ansåg att säkerhetsvakterna gjorde ett bra jobb för att minska brottsligheten.

Professor Jerzy Sarnecki (1987, ss. 98-100) försöker att förklara ungdomsbrottsligheten under 80-talet. Han menade att trots att tonåringar flyttar senare hemifrån saknar det moderna samhället den sociala kontrollen över ungdomarna som fanns förr. Ungdomarna har även fått mer fritid vilket har gjort att kontrollen hemifrån långsamt luckrats upp. Sarnecki (1987, ss. 108-110) förklarade att den sociala kontrollen har överförts från föräldrarna till olika typer av institutioner. Under perioden skedde förändringar i arbetsstrukturen som gjorde att tonåringar spenderade mindre tid inom jordbruket och mer tid i skolorna. När tonåringarna inte längre arbetade med sina föräldrar skedde en skiftning i kontrollen. Vidare framhöll Felson (1994) att avsaknaden av denna kontroll i sin tur leder i sin tur till högre brottsstatistik. Han nämner att 2 % av studenterna rapporterade att de utsatts för våldsbrott i skolan och 7 % rapporterade egendomsbrott. Statistiken visar att skolor och områden runt skolorna producerar brott (ss. 93-100).

Sarnecki (1987, ss. 111-116) ansåg att skolan har två uppgifter: dels att göra ungdomarna förberedda för vuxenlivet men också att ta hand om dem när föräldrarna arbetar. Han undersökte hur den kriminella aktiviteten var fördelad över dygnet och fann att flest brott begicks under dagtid, antingen under skoltid av både de som skolkade och de som inte gjorde det men även av högstadiееlever under tiden precis efter skolan. Timmarna mellan skolans slut och föräldrarnas hemkomst är kritisk för ungdomar då de saknar kontroll från någon äldre. De brott som begicks under skoltid var enligt Sarnecki var olaga hot enligt Brottsbalken 4 kap. 5 § (SFS 2011:1 298); ofredande, 4 kap. 7 §; olaga tvång, 4 kap. 4 §; stöld, 8 kap. och skadegörelse, 12 kap. 1 §.

3. Teoretiska utgångspunkter

För att bestämma vilka teorier som vi skulle använda oss av för att belysa vår studie brukade vi Wittgensteins knep (Howard S. Becker, 1998, s. 138-139). Vi tog bort det uppenbara med kameraövervakning och försökte utröna vad som fanns kvar. De ord som vi fick fram som ett resultat av den diskussionen använde vi som kriterium när vi sökte teorier. Exempel på några av

de orden som vi fick fram: kontroll, brottsprevention, trygghet, avskräcka, med flera. Litteraturen används för att förklara övervakningstrenden och motiven bakom detta, samt förstå vilken typ av brott övervakningen har som uppgift att minska specifikt på en skola.

3.1 Panoptikon

Kameraövervakningens ursprung kan återfinnas i stora delar i den panoptiska övervakningsmodellen som enligt Michael Foucault (2009, s. 202) har som primär uppgift att göra den övervakade ytterst medveten om att denne är övervakad. De övervakade förvandlas till övervakare av sig själva. Teorin blir intressant att testa i förhållande till skolor som har övervakningskameror för att se om det ter sig likartat.

“Maktens princip vilar mindre i en person än i en genomtänkt fördelning av kropparna, ytorna, ljuset, blickarna; den vilar i en apparat vars inre mekanismer producerar det förhållande i vilket individerna är innefattande”

Foucault (2009, s. 203)

Hur en byggnad är konstruerad, var väggarna finns och om skrymslen elimineras, var belysningen och kamerorna blir placerade är nyckeln för att maktens principer ska vidmakthållas. Likt Benthams Panoptikon tenderar uppsättningen av övervakningskameror vara väldigt genomtänkt både för dess syfte att se och inte se. Men den Panoptiska modellen kan användas till mer än att övervaka avvikande beteende, den kan också användas för att uppmuntra beteende mot det mer önskvärda. Foucault (2009, s. 205) förklarar att Panoptikon kan användas för att kontrollera den egna apparaten, med andra ord att cheferna kan kontrollera de anställda och hur de agerar i apparatens namn. I skolan kan det vara en aspekt som de gärna vill ta del av då det är vuxna som interagerar med barn. David Lyon (1994, s. 63) diskuterar även Benthams panoptikon och kontrollen som sådan övervakning medför:

“Control was to be maintained by the constant sense that prisoners were being watched by unseen eyes. There was nowhere to hide, nowhere to be private. Not knowing whether or not they were watched, but obliged to assume that they were, obedience was the prisoner’s only rational option” (Lyon, 1994, s. 63)

Benthams planer om hur ett fängelse skulle se ut kan överföras till hur övervakning planeras och genomförs idag, inte bara i fängelser utan även på andra institutioner. Farrington och Welsh (2009) menar att övervakning om den är väl skyltad kan få kriminella att tänka om innan de begår brott på grund av den ökade risken för att bli upptäckta. Detta i sin tur ska leda till att fler rör sig utomhus som i sin tur ökar förekomsten av mänskliga ögon som övervakar. Kontrollen övergår från övervakningen till att bli en slags social kontroll bland de som är under ständig övervakning. Ovissheten om du är filmad eller ej blir det som formar ditt beteende till det du tror är önskvärt. Det rationella blir att följa reglerna som råder för att allt som du gör fångas på kameran.

3.2 Situationell brottsprevention

Enligt Roger Clarke (1995) används kameran som ett hjälpmedel till den formella övervakningen. Formell övervakning utgör polis och väktare som ska skydda allmänheten. Clarke menar också att övervakningskameran kan minska brottsligheten, speciellt den situationsbundna brottsligheten (Clarke, 1995, s. 113). I dagens samhälle finns det övervakningskameror på bussar, torg, runt bostäder och nu även i skolorna och på skolgårdarna. Clarke (1995, s. 118) skriver att det är organisationens ansvar att se till att medlemmarna uppför sig enligt regler och lagar.

3.3 Rutinaktivitetsteorin

Under 1970-talet utvecklade Lawrence Cohen och Marcus Felson (1979) rutinaktivitetsteorin. De försökte förklara hur det kommer sig att brottsstatistiken ökat de senaste decennierna, speciellt rörande våld i urbaniserade samhällen. Teorin förklarade att det finns tre förutsättningar för att brott ska kunna begås; motiverade förövare, lämpliga objekt samt avsaknaden av kapabla väktare. Om de här tre faktorerna uppstår vid ett givet tillfälle kommer ett brott att äga rum. Därför är kontroll över det rutinmässiga livet en viktig beståndsdel i det brottspreventiva arbetet (Cohen & Felson, 1979, s. 589). Förutsättningen rörande den motiverade förövaren påverkas starkt av den inre kontrollen, det vill säga självkontrollen. Vid de två senare förutsättningarna ligger kravbilderna på dem som yttre kontrollerar det externa. Ju sämre någon av dessa kontroller blir, desto större chans finns det en risk för brott (Cohen & Felson, 1979, s. 590).

Cohen och Felson (1979, s. 591) menade att det var ur vardagsaktiviteter som kriminellt beteende föddes. I ett framgångsrikt samhälle kan de nya verktygen och tekniken som används i vardagen också användas som hjälpmedel till brott. De legitima rutinerna som utförs skapar lämpliga objekt. Lämpliga objekt definieras av värdet, tillgängligheten och motstånd som objektet, eller subjektet. Motståndet är ett resultat av subjektets vardagsaktiviteter där denne kan påverka placering av egendom för att begränsa tillgängligheten.

3.4 Ungdomsbrottslighet och brott på skolor

Felson (1994) visade att när storleken på befolkningen växer så växer också storleken på skolorna. Felson menade att det är svårare att kontrollera aktiviteterna på de större skolorna. I mindre skolor finns det en uttänkt planlösning för att ständigt hålla ett vakande öga på eleverna, då utrymmet och personalen är anpassade till det. Det kan yttra sig i att receptionen är placerad vid ingången till skolan, eller att fler lärare äter tillsammans med eleverna i matsalen. I större skolor däremot finns det en större sannolikhet att det uppstår dolda områden där avsaknaden av kapabla väktare lyser med sin frånvaro. Dessa områden riskerar att bli fält för kriminella aktiviteter. De små skolorna har även bättre möjlighet än de stora skolorna att involvera större delar av sina elever i diverse fritidsaktiviteter.

4. Metod och utförande

Vi valde att undersöka övervakning på skolor genom att hitta en skola och därifrån utgå från perspektiven som vi studerat i vårt urval av teorier. Vi fokuserade på en skola så att vi kunde få en tydligare bild av hur övervakningen och den sociala kontrollen fungerar på en enskild skola. Intervjuerna inkluderade lärare, elever och rektor och utfördes av oss under skoltid. Vi fick tillgång till hela skolans område med en nyckel som vi fick låna under tiden i skolan. Detta gav oss tillfälle att observera de dagliga händelserna i korridorerna och i rasthallen. Intervjuerna och observationerna ligger grund för det huvudsakliga empiriska materialet i vår studie.

4.1 Metodval

Vi valde att utföra kvalitativa intervjuer för att besvara vår frågeställning. Intervjun valdes för att ge oss djupare kunskap om hur kamerorna fungerade och upplevdes av alla parter. Målet var inte att generalisera hur det ser ut på alla skolor som har övervakning, utan vi var mer nyfikna på hur övervakningen ser ut på en enskild skola, för att mer nyanserat förstå fenomenet. Vi utförde även en deltagande observation för att få en överblick över hur skolan såg ut och hur kamerorna visuellt var placerade.

4.2 Den kvalitativa intervjun

Med vår frågeställning vill vi förklara hur aktörerna i samhället upplever olika livsvärldsfenomen, och här menar Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009, s. 42) att fenomenologin ligger nära till hands. Vi vill försöka förstå upplevelsen av övervakning och hitta teman som kan förklara de intervjuades perspektiv.

Kvale och Brinkmann (2009, ss. 44-43) menade att den kvalitativa intervjuens fokus är att förstå intervjupersonens livsvärld och hur personen relaterar till den. Som intervjuare vill vi hitta olika teman som uppkommer i intervjun och hitta tolkningar till det som sägs. Vi fokuserade på två specifika teman: stämningen på skolan och kameraövervakning. Vi lät intervjupersonen tala öppet om de olika frågorna och gav bara vägledning för att ta reda på deras upplevelser. Målet med intervjuerna var inte bara för att hitta mening och upplevelser av kameraövervakning utan även att nå kunskap om hur skolan fungerade och hur kamerorna rent praktiskt nyttjades. Det var även intressant att få reda på motiven till kamerorna genom att förstå stämningen på skolan och olika avvikande beteende som förekom.

Vi använde oss av en form av tratteknik, det vill säga vi började med öppna frågor för att sedan gå djupare in på huvudfrågorna (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 146). Kvale och Brinkmann (2009, ss. 150-151) beskrev olika typer av intervjufrågor som vi hade i åtanke när vi utförde våra intervjuer. De inledande frågornas uppgift är att öppna för spontana och rika beskrivningar om det vi vill undersöka, intentionen är att ta del av öppet berättade händelseförlopp. För att få mer information om intervjupersonens svar använde vi oss av uppföljningsfrågor eller så nickade vi bara instämmande för att driva samtalet vidare. Ibland ville vi få reda på mer om ett specifikt

ämne och då bad vi dem att exemplifiera eller ge oss djupare förklaring, så kallade sonderande frågor. Indirekta frågor, som hänvisar till andras synvinklar, passade att använda när intervjupersonen var kort och osäker i sina svar. De bidrog till att intervjupersonen kunde lägga sin egen åsikt till det en annan person påstod och därmed antingen ger en kontrasterande bild av frågan eller en överensstämmande. Övergångar mellan ämnen var viktiga: ett ämne kändes ibland uttömt och intervjupersonen verkade förlora intresset eller saknade åsikter vad det gällde just detta ämne. För att på nytt fånga intresset och aktivera intervjun byttes ämnet och andra frågor från intervjuguiden användes. Intervjuguiden fungerade även som en checklista så att vi kunde försäkra oss om att vi fick all information som var nödvändig till vår studie (Crang & Cook, 2007, s. 68)

Den första frågan som vi ställde till rektorn var hur kameraövervakningen såg ut på skolan, detta för att få en generell bild över vårt huvudämne. Efter det gick vi vidare med att be rektorn berätta om hur han upplevde stämningen på skolan. Vår intervjuguide innehöll frågor som rörde både stämningen i korridorerna, rasterna och i klassrummen. Vi ledde vidare intervjun med att prata mer ingående om kameraövervakningen, motiven bakom dess uppmontering samt önskemål om eventuell utbyggnad.

Intervjuerna med lärarna inleddes med att fråga om stämningen på skolan. Denna inledande frågan var väldigt öppen och gav intervjupersonen frihet att berätta om hur de upplever skolans atmosfär. Som uppföljning fortsattes med mer fokuserade frågor om hur de upplevde stämningen; korridoren, i klassrummen samt om hur eleverna betedde sig på skolan. Vi fortsatte med att ta upp ämnet om kameraövervakning och ställde frågor som "*Berätta om hur du känner inför att vara övervakad på din arbetsplats?*" Följdfrågor uppkom som till exempel om de önskar fler kameror och vad de tror eleverna upplever. Om det var så att svaret blev kort fungerade instämmande nickningar från vår sida pådrivande för mer information.

När vi intervjuade eleverna handlade vår initiala fråga till dem om stämningen på skolan och vi följde upp med frågor om klotter, mobbning och slutligen kamerorna. Vi valde att använda ett något enklare språk och växlade ord som integritet med privatliv för att undvika missförstånd.

Avslutningsvis öppnade vi för ett fritt utbyte av idéer om andra åtgärder som elever och/eller lärare kan använda för att förbättra stämningen utöver kameraövervakning.

4.3 Deltagande observation

Som hjälp för att underlätta vårt arbete på skolan blev vi tilldelade en huvudnyckel av rektorn som kunde öppna nästintill alla dörrar till de olika salarna. Detta gav oss ett ypperligt tillfälle att kunna gå runt och observera vardagen i skolans olika korridorer. Vid dessa observationer försökte vi förhålla oss med en viss distans till fältet för att således inte förvränga det naturliga förekommande. Klädsel och uppförande kan vara en viktig detalj för att kunna få bättre tillgång i fältet. Vid våra intervjuer var det en balansgång mellan att se vuxna och seriösa ut men samtidigt vara på samma nivå med dem som vi intervjuade. Martyn Hammersley och Paul Atkinson (2007, s. 67-68) förklarar att i vissa fall kan forskaren helt förlora tillgång till fältet om denne visar sig för oseriös, klär sig på ett provocerande sätt, eller på något annat vis inte faller portväktarna i smaken. För att ge ett genuint och intresserat intryck inhandlade vi tröjor tryckta med Lunds Universitets logotyp och namn för att det skulle vara lätt att identifieras oss med skolan och dess rykte. Vår klädstil reflekterade en ungdomlig stil, detta besannades då en lärare vid ett tillfälle misstog oss i korridoren för elever. Vid de flesta tillfällena var det svårt, att vi gjorde oss smärtsamt uppenbara som vuxna människor som inte tillhörde skolan, tröjan underlättade inte det. Mike Crang och Ian Cook (2007, s. 37) menar för att kunna vara deltagare i en observation måste forskaren infiltrera de dagliga rutinerna i ett fält och skapa relationer till de som ska observeras för att i ett senare skede kunna luta sig tillbaka och bevittna efterföljande händelser. I vårt fall rörde sig den deltagande observationen om en heldag och en kort vistelse på skolan. Denna korta tid tillät inte tid att bygga några relationer till varken elever eller lärare. Trots detta var det möjligt att få ett samarbete och ett utbyte med både fältet och eleverna. Ofta när vi promenerade i korridorerna frågade elever oss vilka vi var och vad vi gjorde där och vi förklarade oss kort och enkelt för att inte skapa allt för mycket dialog. Vi var där för att intervjua och observera, fältintervjuer var inte aktuella på grund av forskningsetiska skäl.

4.4 Genomförandet

Undersökningen skedde på en grundskola i södra Sverige. Vi fick tillgång till ett gruppum som var placerad i biblioteket som låg mitt i skolan. Rummet hade fönster med utsikt över biblioteket,

över hela den ena långsidan. Platsen för intervjuerna var en viktig aspekt då människor agerar olika beroende på om de är hemma eller på sin arbetsplats. Crang och Cook (2007, ss. 64-65) uppmärksammar att intervjuplatsen kan stå som hinder för intervjupersonen att tala fritt. Därför kändes det viktigt att vi fick en lokal (i biblioteket) som inte för starkt associerades till lärarrummen, så att eleverna och lärarna skulle vara så avslappnade som möjligt. Kontexten i vilken intervjuerna genomfördes var väldigt viktig då beteenden kan se väldigt olika ut beroende på om man sitter i ett klassrum eller ute i rasthallen (Hammersley & Atkinson, 2007, s. 39). Dessutom är det väldigt lugnt och tyst i biblioteket vilket innebar att få störningsmoment uppkom. Som tilltugg och förfriskningar erbjöd vi Mariekex, kanelnäckor, juice och kolsyrat vatten till de som ställde upp. Inspelningen av intervjuerna skedde på en mobiltelefon, som försattes i flygplansläge. Anteckningarna som skulle komplettera intervjuerna skrevs på en bärbar dator, under intervjuerna men också lite i efterhand om så behövdes. Alla intervjupersonerna tilldelades en pseudonym som de blev informerade om innan de lämnade intervjutillfället, för att de lättare skulle känna igen sig i det färdiga arbetet.

Vi intervjuade fyra elever från årskurs nio, deras pseudonymer är Karin, Martin, Viktoria och Jason; två lärare, med pseudonym Bengt och Monika, samt rektorn, med pseudonym Gustav. Eftersom vi var två intervjuare bestämde vi på förhand vem som skulle vara den som huvudsakligen intervjuade. Vi alternerade så jämlikt som möjligt. Innan intervjuerna började presenterade vi oss och förklarade vårt syfte och hur intervjun skulle fungera. Vi informerade även om anonymiteten och att de fick avbryta om de kände sig obekväma. Innan vi satte igång inspelningen frågade vi dem om det fanns något de ville fråga om innan vi började. Ingen av de intervjuade hade frågor innan vi började. Uppföljningsfrågor hade vi bestämt sedan tidigare, de skulle hållas till ett minimum hos den som var den sekundära intervjuaren. Detta för att intervjun inte skulle övergå till att kännas som ett förhör. Intervjuerna varade mellan 18-50 minuter där de med lärarna tog längst tid. Elevernas intervjuer tog kortare tid huvudsakligen på grund av deras tendens att ge oss korta snabbare svar. För att tillåta dem att utveckla det de sa använde vi oss av en smärre tystnad för att ge dem utrymme att tala. Men ofta gav det fel resultat, i stället övergick tystnaden till en obekväm tystnad som vi tvingades bryta med ett plötsligt ämnesbyte eller en ny fråga (Crang & Cook, 2007, s. 71).

4.5 Urval

Vi mejlade till tre olika grundskolor som valdes ut på grund av storlek, område och som vi fann skrivelser via tidningar eller skolans hemsida om var det skulle kunna förekomma kameraövervakning. Två av skolorna tackade nej och den tredje erbjöd oss till möte. Efter det första besöket på skolan observerade vi att de hade kameraövervakning inomhus på ett flertal ställen vilket gjorde skolan intressant och högst lämplig för vår studie. Intervjupersonerna valdes sedan ut genom att vi knackade på hos de olika klasserna och fick med oss en elev som hade godkännande ifrån en förälder samt som inte misstuckte med att avlägsnas ifrån sin lektion.

4.6 Etik

Alla deltagande elever samt deras föräldrar fick en beskrivning av intervjun och intervjufrågorna (se Bilaga A och B). Föräldrarna godkände sedan att deras barn deltog i intervjun genom att lämna in blanketter med signatur. Eleverna och lärarna som intervjuades valde själva att ställa upp. Alla fick även godkännande från rektorn och rektorn fick även möjlighet att läsa igenom intervjuguiden. Detta för att uppfylla kravet om informerat samtycke. Vi frågade även alla, elever och lärare, om de ville läsa uppsatsen och alla fick även våra mejladresser (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 87).

Vid intervjutillfället underströk vi att det var anonymt, frivilligt och att de hade rätt att avbryta sin medverkan. Intervjupersonerna samtyckte till att intervjun skulle spelas in i transkriberingssyfte för att efteråt raderas. Alla namn i uppsatsen är påhittade och skolans namn framkommer inte. Även om det fanns de personer som inte brydde sig om att få sitt namn publicerat så finns risken att övriga kan identifieras om några av namnen anges (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 88).

Vår egen roll som forskare är viktig att inte glömma bort. Vi hade inga finansiella motiv eller dylikt som kunde påverka oss. Våra egna åsikter om kameraövervakning blandades inte heller in i intervjun. Däremot ville vi skapa en bra relation med skolan och visa tacksamhet för att de öppnade dörren för oss (Kvale & Brinkmann, 2009, ss. 90-92).

4.7 Validitet och reliabilitet

Problem som kan uppstå när forskaren skriver ut intervjuerna är att misstolkningar av det bandade materialet uppstår. Pålitligheten hos materialet kan ifrågasättas om man skriver fel under transkriberingen (Kvale & Brinkmann, 2009, ss. 200-202). Vi delade upp transkriberingarna mellan oss, men den andra kontrollerade det skrivna med det inspelade materialet. Vår inspelningsutrustning, som bara var en mobil, gav ändå bra och rent ljud.

Hur vi representerade oss själva och skolan kände vi var väldigt viktigt innan vi ens tog kontakt med skolan. Vi förberedde ett brev om samarbete som vi skickade till skolan där vi presenterade oss själva, vårt syfte samt vilka metoder vi ville använda oss av. Samarbetet skulle yttra sig i att vi vid ett senare tillfälle skulle komma tillbaka till skolan för att hålla en presentation om vår utbildning eller en frågestund där elever kan ställa frågor till oss om uppsatsen eller vår utbildning eller liknande. Tanken med detta var att vi inte ville utnyttja skolan och ta upp deras och elevernas tid utan att de också skulle få något utav vårt besök.

Hammersley och Atkinson (2007, s. 64) fastställer att portväktarna har vissa förväntningar på oss som forskare när vi kommer till dem i fältet, särskilt viktiga är våra intentioner och vår identitet, det vill säga hur vi presenterar oss att vara. I vårt brev föreslog vi ett inledande möte där vi skulle få tillfälle att prata om vår forskning. Vid mötet närvarade alla tre rektorer på skolan. Vi visade även upp tänkta intervjufrågor, informationsbladen till föräldrar och elever samt tillåtelsesblanketter, för att få feedback av rektorerna. Hammersley och Atkinson (2007, s. 65) berättar att forskaren kan komma att testas av portväktarna på olika sätt. Rektorerna verkade inte vara intresserade av att testa våra intentioner mer än att påpeka vissa brister i våra frågor som vi presenterade.

Efter mötet korrigerade vi våra olika papper och tog i beaktning den feedback vi fick från rektorerna. Själva utdelningen av tillåtelsesblanketterna till eleverna gjorde skolan själva efter att vi skickat dem med e-post till rektorerna. Tiden mellan det första mötet och det andra var långt då olika lov dagar och hela lediga veckor försenade intervjuerna avsevärt jämfört med vår tidsplan.

4.8 Analys av insamlat material

Efter det att allt inspelat material blivit transkriberat och anteckningarna från våra observationer sammanställts satte vi oss tillsammans och diskuterade vilka frågor som vårt material besvarat. Övervakningskameror och skolan stod som våra huvudrubriker, men frågeställningen lämnade vi till efter vi samlat in allt material. När vi samlat in materialet lade vi ut det framför oss och undersökte vilka frågor det kunde besvara (Wästerfors, 2008, s. 69). Eftersom vi var två som skrev uppsatsen var analysen i stora delar rolig att genomföra då vi ständigt diskuterade våra olika tolkningar av materialet. Vi använde oss av "Wittgensteins knep" (Becker, 1998, s. 138) kontinuerligt när vi diskuterade de olika aspekterna av det insamlade materialet.

5. Analys

Kamerorna är det centrala i vårt arbete och det huvudsakliga målet med intervjuerna är att få reda på åsikter och tankar angående övervakningen som sker på skolan. Det är viktigt att som första punkt förstå hur skolan ser ut och är uppbyggd, därför inleder vi med en kort beskrivning av skolan utifrån våra observationsanteckningar. Vi fortsätter sedan med att beskriva det centrala temat, kamerorna. I intervjuerna inledde vi med frågor angående stämningen på skolan och hur trygga eleverna och skolpersonal kände sig på olika platser. Detta utgjorde ett gemensamt tema som vi inkluderar i vår analys. Rektorn klargjorde i sin intervju vilka brott som var vanligast förekommande på skolan, dessa var stöld och skadegörelse, vilket vi tar upp i två egna avdelningar. Slutligen behandlar vi ett tema som vi valt att kalla relationer, eftersom både lärarna och eleverna uppmärksammade betydelsen av goda relationer mellan vuxna och ungdomar.

5.1 Skolan

Skolan har årskurser från förskolan till nian och är därför en relativt stor skola. Skolans entré är placerad mot ett öppet torg i anslutning till en matvarubutik, en kyrka och ett antal restauranger. Skolan har med andra ord ingen ordentlig inhägnad utan är placerad i anslutning till gator och torg där många andra invånare som inte tillhör skolan rör sig. Väl framför skolan får vi intrycket av att den är stängd för det rör sig inga människor där och inga elever befinner sig utomhus vid huvudingången eller runt omkring. Där finns möjlighet för sport och lek, fast på en begränsad yta. Då vi kommer in möter vi det sedvanliga på en högstadieskola: elever som sitter, snackar,

ropar och leker med varandra i rasthallen. Stämningen är livlig och inte det minsta hotfull, snarare lekfull. *”Ute i rasthallen och störrar sig och skriker och skrånar och det är väldigt hög ljudnivå där ute” (Intervju med Karin).* Vid skåpen och utanför korridorerna finns många elever som rör sig mellan klassrummen. Vi går förbi rasthallen och området framför matsalen och kommer fram till korridorerna som leder till klassrummen. Här är det förvånansvärt tyst och inte en enda elev inom synhåll. Inne i klassrummen är det också lugnt och eleverna som vi bevakar ser fokuserade ut och arbetar. Vi frågar Louise, en av de vi intervjuade, vid vilka tillfällen det blir stökigt i klassrummen, hon svarar: *”Ja det är lektioner där man inte har någon respekt för läraren.”*

Något som förbryllar oss är det faktum att toaletterna är låsta och kräver en nyckel för att öppnas. När vi frågar en lärare i korridoren var toaletterna finns, svarar hon med en fråga om vi har en nyckel eller ej för de är låsta. Samma hinder möter vi när vi söker upp en av våra intervju personer. Vi får veta att denne för tillfället befinner sig på idrotten och att idrottssalarna ligger på andra sidan rasthallen. Ingången till idrottssalarna visar sig vara åtta olika dörrar som helt saknar anvisningar till var de leder. Vi frågar en elev var ingången befinner sig och hon berättar att de åtta dörrarna är omklädningsrum som står mellan idrottssalarna och skolan, likt en sluss. Dörren på andra sidan omklädningsrummet går dock att öppna men bara från insidan. Vi får kontakt med den tänkte intervju personen på idrotten, men när vi försöker ta oss tillbaka till skolans huvudbyggnad passar inte nyckeln i något lås. Många dörrar vid idrottshallen är låsta, även de som var absolut nödvändiga att använda sig av för att kunna ta sig tillbaka till skolan. Enligt BRÅ:s analys (2012) är lyckta dörrar av både salar och toaletter en åtgärd för att begränsa möjligheterna till brott. För att vidare bygga på den panoptiska modellen kontrollerar skolan med hjälp av lyckta dörrar hur rummen ser ut och var eleverna befinner sig. Skrymslen elimineras och kontrollen blir lättare för skolan upprätthålla då eleverna inte kan vandra fritt där det faller dem in.

5.2 Kamerorna

När vi kommer till skolan första gången upptäcker vi kamerorna omgående då vi träder in i rasthallen. Kamerorna är vita kuber med en svart halvsfärisk kupa som hänger ner från taken. De är inte helt uppenbara i de rum där det är högt i taket men mycket mer påtagliga i korridorer där

det är lågt i taket. Skolan har skyltning vid ingången som berättar att området är bevakat. Med tiden avtar kamerornas visuella prägel och de smälter in med resten av möbleringen, enligt vår uppfattning. Kamerorna är uppsatta på olika ställen den högsta koncentrationen finns vid rasthallen, ett stort öppet rum försett med bänkar, pingisbord, elevskåp och en cafeteria. Dock finns det enstaka kameror placerade runt biblioteket och korridorerna som leder till klassrummen. Vi vet inte exakt hur många kameror som finns på skolan men rektorn informerade oss om att antalet är runt 20 stycken. Den nuvarande rektorn, Gustav, är den som stod för att kameraövervakningen installerades och han förklarade orsaken till beslutet:

Det var mycket jag som ville det eftersom att jag... det handlade om elever som kände sig rädda osäkra (Intervju med Gustav)

Det första som rektorn anger som grund till varför de satte upp kameror handlar om elevernas säkerhet under skoltid. Även andra motiv anges. På samma sätt som butiker sätter upp övervakning för att kontrollera de anställda så de inte snattar från kassan eller från butikshyllorna (Rule & Brantley, 1992), sätter skolan upp dem för att eleverna inte ska stjäla från varandra eller dylikt. Huvudsyftet är enligt rektorn att skydda mot det interna hotet. Angående om det filmade materialet kan missbrukas förklarar rektorn:

Jaha du menar om de kan missbrukas, nä det ser jag inte, det finns inget intresse för mig någonstans och just så här att det raderas och är det nånting som ska... som vi vill så att spela in och spara, det har hänt så då är det något som måste gå via mig, så det kan inte de bestämma (Intervju med Gustav)

Rektorn uppvisar ett självsäkert och väl förberett intryck när han berättar om kameraövervakningen. Vi ställer inga uppföljande frågor då han drar genom, i ett enda svep, alla våra punkter angående kamerornas rent praktiska funktion.

[...]vi började med 9 kameror och ehh nu är vu uppe i 20 tror jag och de har vi satt upp i korridorer och rasthall. Där finns några föreskrifter som vi måste säga till och följa, och det gjorde vi ju när vi satte upp dem. Då är det så att det som spelas in ligger på en server i 5 dagar och därefter så raderas det, efter 5 dagar ungefär 5 dagar. (Intervju med Gustav)

Rektorn är väldigt säker på hur länge filmmaterialet sparas men hans personal visar inte samma säkerhet. När vi intervjuade Bengt menade han att materialet endast sparas i 2 dygn. Angående vid vilka tider kamerorna filmar svarar rektorn.

[...] sen filmar ju även kameran när det är natt och de slår om då så det blir rätt hyfsad bild när det är mörkt så att säga men inte tillräckligt bra... då har vi så att det tänds så att det blir ännu bättre bilder så ser det ut. (Intervju med Gustav)

Skolan filmar med andra ord dygnet runt.

Enligt rektorn fanns det en avsaknad av trygghet både hos eleverna och personalen, därför borde det finnas fler ögon i hallarna på rasterna utöver de lärare som agerar rastvärdar.

Så mycket sådana grejer som vi liksom fick höra talas om ställen som var mer utsatta, trappan bort vid matsalen ner där nere, och så är kameror där nu så. Så det var ju framför allt det här med elevernas trygghet men också personalens trygghet kunna gå ensam ute i rasthallen och känna att jag kan känna mig trygg i detta ändå för händer nånting så finns det något liksom... (Intervju med Gustav)

Här kommer kamerans sekundära användningsområde, som vi tolkat som ett slags retroaktivt verktyg för att bevisa eventuellt oönskat beteende. Kamerorna medför säkerhet genom den allmänna kunskapen om att det går att bevittna eventuella incidenter i efterhand. Så som rektorn förklarar övervakningen finner Welsh och Farringtons i sin meta-analys (2009, s. 740) att tryggheten för dem som ska upprätthålla lagen ökar, i skolans fall blir det lärarna. Om de utsatta områdena blir övervakade skulle det automatiskt resultera i att fler vill vistas där och säkerheten samt upptäcktsrisken bli avsevärt större. Rektorn försöker med hjälp av kamerorna hindra de situationsbundna brotten som sker på vissa ställen vid speciella tillfällen. Detta ligger i linje med Clarkes (1995) kommentarer angående hur kameran kan användas som ett hjälpmedel till den formella övervakningen. Enligt rutinaktivitetsteorin (Cohen & Felson, 1979) krävs det bland annat *kapabel* väktare för att hindra förekomsten av brott. Väktarna i det här fallet blir kamerorna eftersom de är uppsatta på de utsatta ställena där rastvärdarna inte annars övervakade. Skolan har satt upp kamerorna på ett strategiskt sätt i enlighet med BRÅ:s analys (2012), de är uppsatta för att begränsa tillfällena att begå brott på specifika platser på skolan.

För att få reda på den etiska aspekten till kameraövervakningen frågar vi vilka som har tillgång till dem. På den här skolan var det enligt rektorn han själv, vaktmästaren och IT-ansvarig som har tillgång till kamerorna.

Vi är tre stycken som har tillgång för att titta på det. Det är jag och IT-pedagogen det vill säga han som varit med för att sätta upp dem och skaffa dem och vaktmästaren också faktiskt, Ibland när det är skadegörelse så är det vaktmästaren som tittar och ibland när det är andra saker som bråk då eller annat ja, då är det jag som ska titta på det så att säga. Det är inte så att vi sitter och tittar på det utan det är vid speciella händelser (Intervju med Gustav)

Här klargör rektorn att kameraövervakningen inte yttrar sig som en kontinuerlig kontroll utan som ett retroaktivt bevisverktyg. Han förtydligar även vem som tar del av materialet och att det beror på vad som har hänt. Trots att det finns kameror så är rektorn beroende av att det i anknytning till eventuella händelser finns vittnen som berättar var och när en viss händelse ägde rum. Panoptikon är däremot en övervakningsform som sker kontinuerligt och ska inverka på den övervakade personens beteende till övervakarens behag (Foucault, 2009).

Rektorn pratar emellertid om kamerorna som något väldigt positivt och som borde användas i större utsträckning på skolan, även utomhus på skolgården.

[...]där en ansöka nu där statsfastigheter och vår stadsdel går och ska liksom dela på den kostnaden, att vi ska söka tillstånd för kameror utvändigt,[...] (Intervju med Gustav)

Skolans erfarenheter har visat sig vara övervägande positiva och rektorn har som mål att öka antal kameror utomhus på grund av problemen med vandalism på skolans exteriör.

Kameran verkade överlag ha mottagits positivt av både elever och lärare. Läraren Monika säger att för de barn och ungdomar som skolpersonalen inte kan "nä fram till" så hjälper det att tydliggöra att kameran fungerar som ytterligare ögon i skolan.

Det är ett led i hur jag menar man ska göra mot barnen. Bara säga att det här inte är okej och säga att jag kommer kunna hitta dig på kameran, och det är bra. (Intervju med Monika)

Monika hade inget emot övervakningen och hade gärna sett fler övervakningskameror, och avlyssning var heller något som hon var emot. *Jag skulle bara önska att dom täckte. (Intervju med Monika)*. Monika menade att eleverna lär sig vart kamerorna var placerade och tyckte att kamerorna skulle täcka bättre än vad de gjorde idag.

Vi frågade eleven Viktoria vad hon visste om hur kamerorna fungerade, materialet lagras och vilka som hade tillgång till det.

Vi vet ju inget om kamerorna. Jag vet inte ens vem som har hand om det. Det kan va datorteknikern. Jag vet inte ens om de har ett sånt rum. (Intervju med Viktoria)

Likt panoptikon råder det ovisshet om hur övervakningen fungerar och vad som syns, detta är en av huvudpunkterna vid ett panoptiskt övervakningssätt (Foucault, 2009). Viktoria ville veta mer om kamerorna, vad de gör och om det sitter någon och kollar hela tiden på monitorerna. Andra elever delade hennes osäkerhet om kamerornas praktiska funktion. Det verkar som eleverna har fått ganska lite information om övervakning och gärna vill veta mer. Eleverna uppvisar en osäkerhet om kamerorna överhuvudtaget är riktiga, enligt rektorn frågas det ibland om det är falska kameror.

Där är de som tror att det är fejkade kameror, ja det är väl bra att de tror det för då är det inget man besvärar av. (Intervju med Gustav)

5.3 Trygghet

Rektorn för skolan har som ett av sina huvudsakliga mål att säkra sina elevers och sin personals trygghet. Lyon (1994) menar däremot att de som är övervakade inte kan slappna av vid intensivt övervakande. Rektorns uppfattning är emellertid att de som vistas på skolan kan uppleva trygghet genom kamerorna och därmed också avkoppling eftersom att de är övervakade. Men här är övervakningen inte konstant och detta vet de flesta, (även eleverna). De förstår att det är något

som övervakarna tittar på i efterhand om någon incident skulle inträffa och särskilt där det inte finns någon som fysiskt är närvarande:

Nä asså inte så att de inte känns som en trygghet utan det är väl bra att man kan kolla på dom men jag bryr mig inte, om det händer mig något så är det väl bra att de kan kolla men nu är det ju liksom inte så att, Wow! Här finns det kameror jag är inte rädd för nånting, nej det är inte riktigt så men, man bryr sig inte så värst mycket om kamerorna, inte om man inte gör någonting, det är väl bara om man håller på och slåss eller nånting. Eleverna är medvetna om att det inte sitter någon som tittar på dem konstant vilket bidrar till att de inte tänker på att de finns där. (Intervju med Karin)

Här visar eleven att hon inte är särskild besvärad av övervakningen för hon är inte en som ställer till med bråk. Det är till och med så att hon inte känner sig besvärad av det faktum att det finns flera kameror som tittar på allt som händer i korridorerna. Det vill säga att trots att kameraövervakningen är så uppenbar och synlig så känns den enligt den här eleven mer som något ”bra att ha” snarare än att det ger en trygghet eller som något som skapar obehag. En annan elev har samma, lite lakoniska inställning, angående kamerorna och säger såhär:

De...asså jag tittar ju inte på kamerorna så ofta, man ser kamerorna, men ja de gör ingen skillnad, de är bara. (Intervju med Jason)

Kameran verkar ha normaliserats av eleverna och accepterats som en del av skolmiljön (Graham, 1998). Båda de ovanstående verkar vara medvetna om dem men inte tänka så mycket på att de finns där. Men de erkänner att de vid vissa tillfällen har fyllt en funktion.

Asså jag vet en som håller på lite med bibliotekarien, men då slutar de efter att hon kollade på kamerorna för då såg de nått. (Intervju med Jason)

Här har skolledningen kunnat komma i efterhand och påvisat för eleven vilket beteende som inte varit acceptabelt, och sedan har detta beteendet slutat. Eleven, berättar Jason, har haft som mål att retas med bibliotekarien och bryta mot det allmänt rådande lugnet i biblioteket. Eleven försökte undslippa påföljd men uppdagades på kamerorna. Mer allvarliga incidenter har de även kunnat klara upp med hjälp av kameraövervakning. Ett exempel på detta skedde till och med dagen innan som vi var där för att intervjuas.

[...] igår var där en incident mellan en flicka och en kille och det var inget trevligt så att säga, och men tack vare kamerorna kan vi ju titta på det och få en bättre bild av än vad de berättar. (Intervju med Gustav)

Rektorn påvisade att ett tillfälle som detta skulle vara ytterst problematiskt om det bara står ord mot ord men på grund av kamerorna har skolledningen kunnat se en objektiv bild av det hela. Utanför intervjun diskuterade vi händelsen mer och det visade sig att det hade varit ett bråk mellan de här två eleverna och materialet från kamerorna klarat upp situationen på ett önskvärt vis sett från rektorns perspektiv. Eleven Viktoria berättar om hur hon känner inför antalet kameror, *“Det finns ju redan rätt många, var man än kollar så sitter det en.” (Intervju med Viktoria)*. Enligt henne är eleverna väldigt medvetna om kameraövervakningen eftersom antalet kameror är så högt. De övervakade är alltså medvetna om att de är övervakade som i Benthams Panoptikon.

5.4 Vandalism

Skolan hade ett stort problem med inbrott, vandalism, sönderslagna fönster och anlagdabränder som enligt rektorn kostade upp emot flera hundra tusentals kronor om året. Enligt Sarnecki (1987) är skadegörelse, Brottsbalken 12 kap. 1 § (SFS 2011:1 298) är ett av de vanligaste brotten som sker i skolmiljön. Det handlade om ständiga inbrott varje vecka där tjuvarna slog in fönster och antingen vandaliserade eller stal saker av värde.

[...] men kameror invändigt har lett till att vi inte alls har haft så många inbrott som var tidigare, här var nästan en gång i veckan som någon tog sig in slog sönder saker stal grejer... (Intervju med Gustav)

Det är bara att titta på notan. Vi har haft väldigt lite krossade rutor sen vi fick det. Det är betydligt färre inbrott än vad vi haft tidigare. (Intervju med Bengt)

Kamerorna har gett resultat beträffande det externa hotet; tjuvar och vandaler som bryter sig in. Den upplevda effektiviteten verkar vara hög och rektorn menade att kostnaden att sätta upp kamerorna har betalats tillbaka genom minskad brottslighet. Effektiviteten av kamerorna har visat sig både på ett rent ekonomiskt plan och hur personalen upplever det under sin

arbetsvardag. Läraren Bengt menade att det fanns ungdomar på skolan som var direkt kriminella och att det skett brott inom skolans väggar.

Vi har också haft mycket förstörelse på skolan vi har haft ett par år sen innan vi fick upp kamerorna o så hade vi för ungefär 800 000 kronor med bara fönster som bara krossades. (Intervju med Bengt)

Han påpekade också kamerans effektivitet mot att lösa och förhindra brotten som skedde på skolan. Vidare påpekade läraren andra avvikande beteende hos eleverna.

Ja här klottras mycket, skitas ner. Här förstörs mycket Vi köpte ju in sju stycken såna här högra barserveringsbord [...]Och det tog en dag så va fem av dom sönder. Du ser på film och bryter sönder dom. Vad hände? Ingenting! (Intervju med Bengt)

Det fanns alltså fall av vandalism som förekom efter kamerans uppmontering. Filmmaterialet från kamerorna visade vilka personer som utförde dessa handlingar men det saknades någon form av följd av händelsen för eleverna. Oklart är det om förövarna hade som intention att förstöra för skolan, men eftersom det saknades uppföljning förblir det oklart.

5.5 Stöld

Utöver skadegörelse som hade skett på skolan pratade både skolpersonal och elever om de stölder som förekommit på skolans område. Sarnecki (1987) framhöll att stöld enligt Brottsbalken 8 kap. (SFS 2011:1 298) är ett av de mer förekommande brotten som sker på en skola. Eleven Viktoria berättar att hon inte lämnar sina saker i till exempel omklädningsrummet under gymnastiken.

Jo men vissa lämnar fortfarande jag lämnar aldrig där men det är ju för att jag är rädd att nån ska ta det. Det har liksom förekommit. sen är det ju alltid om folk som kommer in på skolan och ta datorer för 60 000 spänn som de gjorde för inte så länge sen. Då är det alltid det är ju inte mina men det drabbar ju mig. (Intervju med Viktoria)

Stölder har också skett i form av rån.

[...] ja vi hade en del incidenter med vad man kunde beteckna med rån, elever som sprang, ville ha pengar av andra elever. (Intervju med Gustav)

För att bilda bättre relationer mellan eleverna och personalen har skolan startat ett kafé. Men kaféet medför annat

Vi har ju startat här ett elevkafé, mycket för att vi också, att eleverna ska ha liksom annat att tänka på, att stå i kö för att kunna handla, men också för att de vuxna ska ta en fika och stå ute och kanske dricka sitt kaffe och så vidare, inte bara när det är rastvärdstid eller matvärdstid. (Intervju med Gustav)

Stöldbegärliga objekt, pengarna som eleverna tar med sig till kaféet, kan innebära att riskerna för brott ökar enligt rutinaktivitetsteorin (Cohen & Felson, 1979). Objektet går inte att ta bort eftersom ingen kan hindra eleverna från att ta med sig pengar på skolområdet. Rasthallen är tillfälligtvis platsen där de flesta eleverna befinner sig mellan lektionerna och här är även det högsta antalet övervakande ögon på eleverna, både kameror och lärare. Samtidigt som det attraktiva objektet blir tydligare ökar antalet väktare då lärarna tar sitt kaffe tillsammans med eleverna vid elevkaféet.

Det hade nyligen varit inbrott då vi kom till skolan och datorer för 60 000 kr blev stulna, tjuvarna visste var datorerna fanns och visade sig vara väl förberedda. Rektorn hade sett det inspelade materialet från det specifika inbrottet

[...] men jag tror att det är elever på skolan som har tipsat dem. Att de finns där, det kan vara före detta elever, de känner ju till skolan och så. Första gången så gick de in i rasthallen och rätt där till ett rum där det ibland finns sånna. (Intervju med Gustav)

Det är inte helt uppenbart på skolan vart dörrarna leder då det oftast bara står nummer eller siffror på dem och vid det här specifika inbrottet gick tjuvarna ganska direkt till rummet som innehöll datorerna. Rektorn verkade misstänksam men var helt säker på att det inte var elever på skolan då han påpekade att de inte kunde urskilja vissa fysiska drag hos inbrottstjuvarna som omöjligt kan finnas på en tonårskropp.

[...] men på bild på kamerorna så kan man se de har mask och grejer att den ene är skäggig och vi har ju ingen elev som är skäggig. (Intervju med Gustav)

Dessutom kom tjuvarna igen dagen efter men då hade skolledningen flyttat vagnen som datorerna hade stått på eftersom de ville visa upp det som hänt för eleverna, men kvar i vagnen låg laddarna som tillhörde datorerna och det var just de här som tjuvarna var ute efter denna gången då de glömde ta dem vid första inbrottet.

Så att eh... natten därpå fick vi efterbesök rätt in där och då hade vi flyttat den vagn och alla elever på skolan visste att den hade vi ... den ställde vi i rasthallen och kedjat fast den vid en stolpe, och skrev en skylt tyvärr tom, det var för att eleverna skulle reagera på de här som hade gjort det, men han som tog sig in tog sig in i det rummet igen och bröt upp dörren och konstaterade att där var ingen vag och drog igen, hade det varit en elev på skolan så skulle han veta att den stod där. (Intervju med Gustav)

Här har kamerorna kunnat bevisa att eleverna på skolan inte är involverade i inbrotten som pågår då alla på skolan under föregående dag hade sett datorvagnen med skylten som berättade om den tråkiga händelsen. För att vidare bygga på avskräckande att begå brott finns det planer från rektorns sida att installera belysning med inbyggda rörelsesensorer, detta för att skrämja bort de som bryter sig in när det är mörkt. Belysningen var något som stod som det absolut viktigaste enligt den panoptiska modellen (Foucault, 2009). I moderna tider kan belysningen också spela stor roll då kamerorna ha avsevärt bättre bildkvalitet vid goda ljusförhållanden. Rektorn beskriver bilden som rätt hyfsad när det är mörkt men inte tillräckligt bra för att kunna identifiera någon. Sådan situationell brottsprevention har visat sig vara effektiv i andra situationer som i Wästerfors studie (2006), liksom exemplet från Landskrona där övervakning skett i en lyckad kombination med andra medel som till exempel bättre belysning.

5.6 Relationer

Intervjuernas tänkta mål var övervakning men mynnade ofta ut i tankegångar om relationer. Den brottsförebyggande åtgärden som de intervjuade var överens om handlade om de vuxnas närvaro vid raster och andra lediga timmar i korridorerna men framförallt i rasthallen.

Jag försöker bygga hela min asså jag jobbar så överhuvudtaget att jag behöver en relation till dom eleverna som jag arbetar med alltså va [mm] jag tror inte man funkar i det här yrket om man inte försöker bygga relationer och det kanske är därför också en del lärare har en tuffare arbetsuppgift. (Intervju med Bengt)

Bengt anser att relationer är vägen att gå för att få bukt med de problem som sker internt men håller samtidigt med att kameror är bra för de externa hoten från inbrottstjuvar och vandaler. För att få eleverna i att trivas med lärarna och varandra är det viktigt att bygga relationer, inte nödvändigtvis öka övervakningen. Flera av eleverna som vi intervjuade samt de vi pratade med under observationerna nämnde Bengt som en person som eleverna kunde prata med och förlita sig på.

Nä men vad heter det antingen blir det så eller så blir det så. det är ju idrottslärarna Bengt och Christian dom är ju skolans Rambo. Nä men de är typ dom som sköter upp alla andra och vågar säga ifrån. (Intervju med Markus)

Eleverna upplever idrottslärarna som personer som de kan närma sig för att diskutera problem både i skolan och utanför. Eftersom den motiverade gärningsmannen saknar inre kontroll över sina handlingar måste det finnas yttre kontroll som hjälper till (Cohen, 1979).

[...] och har du då inte den här delen som gör att man bygger relationer och får respekt den vägen och man får respekt på annat sätt då skapas det omedelbart konflikter[...]

Idrottslärarna vill gärna skapa relationer till eleverna för att minska problemen på skolan. Dessa relationer kan skapas på luncherna och på rasterna. När lärarna är rastvärdar kan de med fördel spendera mer tid ute bland eleverna och bygga på de här relationerna. Bengt tycker att kaféet är en ypperlig idé i syftet att skapa relationer ”Jag ser det som ett unikt tillfälle att fortsätta bygga en relation utanför mitt ämne.” BRÅ:s analys av brottspreventivt arbete i skolor (2012, s. 25) visar på att rastvärdar och ordningsregler hjälper till att minska brotten. Relationerna med rastvärdarna och tydliga ordningsregler gör det möjligt att ändra den motivationen från gärningsman till elev. När vi frågar Bengt om vad som behövs för att hjälpa skolan utöver kamerorna svarar han kort ”Fler vuxna”.

Schemat på skolan är väldigt tätt med lektioner som ligger tätt in på varandra rektorn berättar mer:

Men tyvärr har många lärare snävt schema med bara 5 min mellan lektionerna, de hinner knappt ställa om från en lektion till en annan och det finns med i planeringen till nästa läsår att inte ha så tigha scheman och försöka lufta upp det lite, men asså det är ett dilemma, vi jobbar hårt för att det ska fungera. (Intervju med Gustav)

Lärarna har väldigt lite tid mellan lektionerna att ta tid med eleverna och prata med dem och bygga relationer till dem. Mer tid till att initiera de här relationerna verkar behövas för att kunna kommunicera skolans normer och regler. Läraren Monika menade att vuxna fungerar som en person som upprätthåller normerna på skolan.

Jag tycker kanske att sånt som att sätta upp till exempel kamerorövervakning, vuxentäthet och man måste markera att sånt beteende inte är accepterande beteende och man måste va där och säga. Och man måste orka som vuxen att hela tiden säga att det här tycker jag är normen, det är inte rimligt det du gör. (Intervju med Monika)

Monika tyckte att kameraövervakning är komplement till att minska oönskat beteende från eleverna. Bland eleverna fanns det blandade kommentarer angående lärare som är ute på rasterna. Eleven Martin pratade om att det skulle kunna skapa en tryggare skolmiljö med fler lärare ute på rasterna. Eleverna tar upp detta under deras klassråd och menade att det kom upp till rektorerna men att de inte verkade göra någon förändring. Viktoria sa däremot att det är viktigt att eleverna är snälla mot varandra och har antimobbningsgrupp. Men fler lärare ute på raster tyckte inte hon behövdes.

Det finns ju redan. Det händer ju nån gång att nån är borta men för det mesta är det lärare ute. Vad jag vet. (Intervju med Viktoria)

6. Konklusion

Skolan som vi studerade har cirka 20 kameror som alla är placerade inomhus, och det fanns tydliga skyltar som berättade om övervakningen. Enligt rektorn hade det hänt en del incidenter som ledde till att de valde att sätta upp kameraövervakning då kameran fungerar som en ”kapabel väktare” (Cohen & Felson, 1979). Kameraövervakning hade också initierats för att stärka elevernas och skolpersonalens säkerhet och trygghet. Med hjälp av kamerorna har de i efterhand kunnat reda upp brott och incidenter som skett. De brott som förekom på skolan som kom fram i intervjuerna var främst stöld och skadegörelse.

När de intervjuade, både lärare, elever och rektorer, berättar om sin skola beklagar de det ”stök” och den brottslighet som funnits. De var däremot inte överens om hur stämningen på skolan var. Majoriteten tyckte stämningen i den gemensamma rasthallen var stökig med hög ljudnivå. Vad det angår stämningen i klassrummen berodde det mycket på vilken klass och lärare som närvarade. Vissa klasser är mer stökiga än andra men ofta handlade det mer om lärarens förmåga att engagera eleverna. De intervjuade pratade om respekt för läraren, och att detta var den viktiga faktorn för stämningen under lektionen. Rektorn menar att det är tråkigt att lärarna har snäva scheman och måste springa mellan lektionerna och som resultat har de inte tid att skapa relationer till sina elever. Det här är något som alla eleverna frågar efter, när vi undrar vad skolan borde göra bättre. Istället för att investera i fler elevcoacher och lärare som kan interagera med eleverna på en personlig nivå används pengarna på kameror och rörelsekänsliga taklyktor. Skolan uttryckte att kamerorna finns till för elevernas trygghet som första prioritet, men resultaten är lättare att se på det ekonomiska eller på notan som läraren Bengt kallade det.

Kameraövervakningen sker dygnet runt och finns endast inomhus, då det är svårare att få tillåtelse för detta utomhus. Det finns ungefär ett tjugotal kameror som i huvudsak finns i rasthallen och korridorerna. Kamerorna visar en bild av bra kvalitet men bara en “hyfsad” bild när det filmas i mörker på kvällarna. Materialet som kamerorna spelar in sparas i fem dygn enligt rektorn, medan Bengt menar att det bara sparas i två dygn, här råder det osäkerhet. Tillgången är kontrollerad och bara tre personer har tillgång till materialet från kamerorna. Övervakningen sker därmed enligt anvisningarna och rektorn håller noggrann uppsyn över att den inte missbrukas. De som får ta del av materialet är ytterst begränsat till dem som det angår mest. Rektorn tittar på

materialet om det handlar om allvarliga incidenter eller incidenter angående eleverna och lärarna. Vaktmästaren tittar på materialet om det har uppstått någon form av vandalism eller liknande skador på skolans egendom. Varför IT-ansvarige har tillgång till materialet förblev oklart men antagligen om det skulle ske tekniska fel, då det inte uppmärksammades av varken lärare eller rektor.

Beslutet bakom kameraövervakningen har sin grund i de enormt höga kostnaderna för att reparera efter skadegörelse och ersätta det som stulits av inbrottstjuvar. Enligt rektorn har kameraövervakningen varit lönsam ur ett rent ekonomiska perspektivet. Den andra anledningen bakom uppsättningen av kamerorna handlade om elevernas och lärarnas trygghet under skoltid. Både rektorn, lärarna och eleverna var överens om att kamerorna fungerade väl som ett retroaktivt bevisningsverktyg för att klara upp incidenter men oklart är om kamerorna verkligen hindrar brott från att ske.

Kamerorna påverkar skolan på ett väldigt positivt sätt, enligt både lärarna och rektorn. Kostnaderna för att ersätta krossade fönster och stulen egendom har minskat sedan uppsättningen. Skolan tänker satsa mer pengar i framtiden på att rusta upp den situationella brottspreventionen. Överlag var både skolans personal och eleverna positiva till kameraövervakning. De upplevde inte att deras integritet kränktes så länge de hade vetskap om var kameraövervakning fanns samt då den höll sig på platser där de behövdes för den allmänna säkerheten. Eleven Viktoria var den enda som påpekade att kamerorna var överallt och att man känner sig medveten om dem. Samtidigt undrar vi hur skolan vill att övervakningen ska fungera. Vill de avskräcka och kontrollera med hjälp av kamerorna eller vill de bevittna det som hänt? Det visar sig att eleverna inte verkar uppmärksamma övervakningen på samma sätt som de vuxna, de låter sig inte besväras av kamerorna då de antingen inte säger sig göra något som är värt att bevittna eller för att de helt enkelt tänker på annat. Lärarna visar däremot skilda uppfattningar om övervakningen. På den ena sidan har vi Monika som gärna ser övervakningen som total och omslutande. Bengt vill däremot se att fokus ligger på att istället bygga relationer med elever för att uppnå ömsesidig respekt. Eftersom många lärare inte har verktygen att handskas med elever borde det finnas särskilda anställda och alternativa aktiviteter tillgängliga för att assistera i med relationen mellan eleverna och personalen, anser han.

Kameraövervakningens syfte blev under intervjuerna svårare att urskilja som enhetligt. Möjligtvis uppnås kamerornas syfte utan att det faktiskt är kamerorna som utför något. Skyltningen och visibiliteten av att det sitter katedraliknande objekt i taket verkar vara det som uppfyller syftet. Skolan lyckas med det panoptiska målet att göra de övervakade medvetna om att det just är övervakade. Foucaults (2009) beskrivning av panoptikon passar därför till viss del med sättet skolan har valt att genomföra sin övervakning. Eleverna verkar inte veta precis när och var de är övervakade. Kontrollen över de oövervakade områdena är närvarande eftersom eleverna är förbjudna att vistas på dessa ställen under rasterna och dörrarna till vissa andra områden kräver nyckel. En fullständig manifestation av ett panoptikon uteblir eftersom total övervakning är svår att uppnå. När de intervjuade pratar om kameraövervakningen verkar det finnas en osäkerhet om de fungerar till sitt syfte på det praktiska planet. Rektorn berättade att vid ett inbrott kunde man inte se vilka förövarna var då de bar masker som dölde deras ansikte. Dessutom inträffade ett inbrott dagen innan vi kom dit för att intervjua. Möjligtvis sänker kameraövervakningen kriminaliteten under en kort tid då effekt av det nya okända får ta sin tid att etablera sig. Med tiden har tjuvarna lärt sig att bära utklädnader och brotten fortsätter. I det avseendet är inte effektiviteten helt självklar. Det som vi med fördel ser kunna förbättra kameraövervakning, med elevernas integritet i åtanke, är bättre information. Eleverna uttryckte ingen vilja att påverka övervakningen men de flesta nämner att de vill få veta mer om kamerorna på deras skola.

6.1 Självkritik, framsteg, framtida forskning

Det vi upplevde som svårt under vår studie var den initiala kontakten med skolan. Vi skickade förfrågningar till ett antal skolor om vi fick bedriva forskning. Vid dessa avslag fick vi en tung demoraliserande känsla som är svår att skaka av sig innan kontakt med nästa skola. Det vi skulle ha gjort bättre var att kontakta skolan tidigare, då det tog en väldigt lång tid mellan det första inledande mötet och tillfället då vi fick utrymme att genomföra vår studie. Något som vi känner fattas är en mindre uppföljning där vi efter en eller två månaders tid får tillfälle att intervjua samma personer igen och se om uppfattningarna ändras efter närmre eftertanke oss de intervjuade.

Framstegen vad det gäller vår studie i förhållande till fältet, de som belyser hur uppfattningen om kamerornas effektivitet skiljer sig mellan lärare och elever. Undersökningar om anmälda brott efter olika brottspreventiva åtgärder har gjorts men inga som ser till den enskilde som utsätts för det dagligen. Vårt resultat pekade på att eleverna inte besvärades av övervakningen men vi hade en som avvek i sitt svar och här kan det finnas grund till vidare forskning. Det är lätt för lärare och rektorn att påstå att kameraövervakningen inte inkräktar på den personliga integriteten men har någon frågat eleverna?

Framtida forskning borde ta sin utgångspunkt i intervjuer med elever som går i skolor med kameraövervakning under skoltid. Hur används materialet mot de enskilda eleverna och är det verkligen så att kameran är det bästa verktyget för att försäkra att eleverna uppför sig som skolan vill? Vidare finns det ett outforskat område som handlar om elevcoacher och de som jobbar med eleverna utanför klassrummen, vad bidrar de med och funkar sådan prevention bättre än kameraövervakning i brottspreventivt syfte?

7. Referenslista

Litteratur

Becker, H. S. (1998). *Tricks of the Trade*, Chicago & London, The University of Chicago Press

Brå (2012). *Att förebygga brott och problembeteenden i skolan*, författare: Per Alvant,
Madeleine Elgemyr, Kerstin Gustafsson Figueroa, Västerås, Edita

Crang, M. & Cook, I. (2007). *Doing Ethnographies*, London, SAGE

Felson, M. (1994). *Crime and everyday life: Insights and implications for Society*. Thousand
Oaks: Pine Forge Press.

Foucault, Michael. (1975/2009). *Övervakning och straff*, Lund, Arkiv förlag

Hammersley, M. Atkinson, P. (2007). *Ethnography*. London & New York, Routledge

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur.

Lyon, D. (1994). *The Electronic Eye: The rise of surveillance society*. Minneapolis, University of
Minnesota Press

Sarnecki, J. (1987). *Skolan och brottsligheten*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Wästerfors, David (2006). *Kamerans konsekvenser. En fallstudie av kameraövervakning mot
bilinbrott i Landskrona*, Rapport Lunds Universitet.

Wästerfors, D. (2008). Analytiska knep. I Wästerfors, D. & Sjöberg, K. (red.) *Uppdrag
Forskning*. Malmö: Liber.

Artiklar

- Brown, B. (2006). Controlling Crime and Delinquency in the Schools, *Journal of School Violence*, vol. 4, ss. 105-125.
- Clarke, R. V. (1995). Situational Crime Prevention. *Crime and Justice*, vol. 19, ss. 91-150.
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social change and crime rates trends: A routine activity approach, *American Sociological Review*, vol. 44, ss. 588-608.
- Graham, S. (1998). Towards the fifth utility? On the extension and normalization of public CCTV. I: Norris, C., Morgon, J., Armstrong, G, (red: er.) *Surveillance, Closed Circuit Television and Social Control*. (ss. 89-112). Aldershot: Ashgate.
- Rule, J. & Brantley, P. (1992). Computerized surveillance in the workplace. *Sociological Forum* vol. 7, ss. 405-423.
- Welsh, B. & Farrington, D. (2009). Public Area CCTV and Crime Prevention: An updated systematic review and meta-analysis. *Justics Quarterly*, 26: 4, 716-745.

Övrigt

- Datainspektionen (2012). Kameraövervakning inomhus i skolor. Tillgänglig:
<http://www.datainspektionen.se/lagar-och-regler/personuppgiftslagen/skolor/kameraovervakning-inomhus-i-skolor/> [2012-03-20]
- Datainspektionen (2011). Allvarliga problem kan motivera skolas kameraövervakning.
Tillgänglig: <http://www.datainspektionen.se/press/nyhetsarkiv/2011/allvarliga-problem-kan-motivera-skolas-kameraovervakning/> [2012-03-02]
- Educating Essex (Den övervakade skolan)* (2011). Avsnitt 1. SVT2 15 januari 2012 kl 20.00 (TV-program)

8. Bilagor

Bilaga A

Hej elever och lärare på skolan!

Vi heter Gylfi Trastarson och Emilie Undall-Behrend och är två studenter vid Lunds universitet som läser den avslutande terminen på kriminologiprogrammet. Som en del i vår examination ska vi skriva en kandidatuppsats med en sociologisk/kriminologisk inriktning. Under B-uppsatsen blev vi intresserade av övervakning och hur det påverkar människor i vardagen. Det som ledde oss till skolan var ett TV program vid namn “*Den Övervakade Skolan*” som gick på SVT nu under början på året. Programmet visade hur en skola fungerade med övervakningskameror inomhus och utomhus för ständig övervakning. Serien spelades in i England och där är det mera accepterat med kameraövervakning än i Sverige, då man här har som första intresse att värna om den personliga integriteten. När vi skulle formulera en problemställning handlade det mycket om hur kameraövervakningen ser ut i skolan i Sverige idag. Vi kommer fokusera främst på en enda skola och vi är intresserade av att höra från alla som på något vis har med skolan att göra, från eleverna till rektorerna. Undersökningen som vi vill genomföra kommer att ske främst genom kvalitativa metoder, huvudsakligen intervjuer. Vi kommer att sköta denna studie **med fullständig tystnadsplikt och anonymitet.**

Vänliga hälsningar

Gylfi Trastarson & Emilie Undall-Behrend

Har ni frågor om studien eller annat kontakta oss på:

soc09gtr@student.lu.se eller psy07eun@student.lu.se

Handledare: Malin Åkerström, 046-222 88 41, e-post: Malin.Akerstrom@soc.lu.se

(Den färdiga kandidatuppsatsen kommer publiceras offentligt på Lunds Universitets hemsida)

Bilaga B

Till Er som föräldrar på skolan

Intervjuerna kommer ta max en timme och vi kommer intervjuva ungefär tre elever, två lärare och en rektor.

Frågorna som kommer ställas till ditt barn är:

1. Hur är det att gå på den här skolan?
2. Hur är stämningen i korridorerna?
3. Vad brukar ni göra på rasterna och var brukar man vara någonstans?
4. Hur är stämningen i klassrummen, när det är undervisning?
5. Förekommer det mobbning på skolans område, händer det ofta, vart någonstans?
6. Har du sett klotter på skolan, vart någonstans?
7. Är en klotterfri skola något som du vill ha? Är det viktigt?
8. Brukar saker bli stulna på skolan?
9. Är du rädd för att dina saker ska bli stulna?
10. Bryr du dig om skolans saker blir stulna?
11. Vad brukar lärarna göra på rasterna, finns de som rastvakter?
12. Brukar okända individer/ungdomar röra sig i korridorerna/på skolgården, som inte går på skolan?
 - a. Vad har de för anledningar att vara här?
 - b. Är det obehagligt att se främmande människor röra sig på skolområdet?
13. Finns det något som händer på skolan som de vuxna inte känner till?
14. Är du medveten om att det finns kameror på skolans område?
15. Vad tror du att kamerorna är till för?
16. I vilken utsträckning tror du att kamerorna gör nytta?
17. Hur känns det att vara övervakad, av kameror, av rastvakter?
18. Tycker du att kamerorna filmar för mycket av elevernas privatliv?
19. Hade fler kameror skapat en säkrare skolmiljö?
20. Vilka andra åtgärder skulle man kunna genomföra för att skapa en tryggare miljö?
21. Vad är det viktigaste egenskapen hos en BRA skola?

Vi kommer att sköta denna studie med **fullständig tystnadsplikt och anonymitet**. Detta innebär att vi kommer använda oss av pseudonymer istället för de riktiga namnen på skolan och de som deltar.

Och ni når oss på mail: soc09gr@student.lu.se eller psy07eun@student.lu.se

Vänliga hälsningar, Gylfi Trastarson och Emilie Undall-Behrend

(Den färdiga kandidatuppsatsen kommer publiceras offentligt på Lunds Universitets hemsida)

Jag ger mitt medgivande att min dotter/son får ställa upp på intervju

Underskrift och namnförtydligande

Elevens namn: _____

Ni kan nå mig på: (telefon och/eller e-mejl) _____